

Notat

Det Frie Forskningsråds indspil 2008 til kommende finanslove: Sikring af grundlaget for dansk forskning

Formål og baggrund

Formålet med den markante stigning i de offentlige forskningsmidler er at sikre, at dansk forskning skal kunne måle sig med den bedste i verden. En forudsætning for at nå dette mål er bl.a., at Danmark har et stærkt og bredt funderet rekrutteringsgrundlag, hvor de bedste forskere kan tilbydes attraktive karrieremuligheder, inden andre karrieremuligheder trækker dem væk fra forskningen. Dette vil kunne skabe den kritiske masse, som er nødvendig for at sikre, at regeringens forskningsinitiativer kan nå resultater på internationalt topniveau. Det Frie Forskningsråd (DFF) arbejder for at udbygge og sikre grundlaget for dansk forsknings konkurrenceevne ved særligt at fokusere på følgende områder:

1. Den kommende forskergeneration
2. Kvindelige forskningsledere
3. Rekruttering af internationale topforskere
4. Tværvideenskabelig forskning
5. Internationalt forskningssamarbejde
6. Udbygning af større og længerevarende bevillinger

Det Frie Forskningsråd (DFF) støtter den forskerinitierede forskning, uanset om der er tale om grundforskning, anvendt forskning eller strategisk forskning, så længe bottom up-kriteriet er opfyldt. Tildelingen af midler i Det Frie Forskningsråd sker udelukkende på baggrund af en vurdering af forskningskvaliteten i det enkelte projekt, og den meget hårde konkurrence om midlerne medfører, at kun de allerbedste projekter finansieres. P.t. har DFF en lav succesrate på 17 % (baseret på beløb), hvilket betyder, at en lang række højt kvalificerede projekter, som potentielt kunne få stor betydning, ikke kan realiseres.

Tabel 1. Offentlige midler til forskning og udvikling ¹

Mio. kr. ²	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Statslige forskningsbevillinger i alt	9.459	10.014	10.592			
³				12.096	13.372	14.666
DFF's nuværende andel FL-bevillinger	939	922	945	1.036	1.065	1.035

Kilde: Forslag til statsligt forskningsbudget 2004 -2008; finanslovene 2004-2007 samt finanslovsforslag 2008.

¹ Midlerne er ekskl. eventuelle forhøjelser på baggrund af den politiske aftale af 26. februar 2008 om forhøjelse af overheadtaksten for forskningsmidler i konkurrence i 2008.

² 2004-2007 er bevillingstal i årets priser. 2008-2009 er bevillingstal i 2008-priser.

³ Beløbene indeholder finanslovsbevillinger til FoU.

Det Frie Forskningsråd
15. maj 2008

Forsknings- og
Innovationsstyrelsen

Bredgade 40
1260 København K
Telefon 3544 6200
Telefax 3544 6201
E-post fist@fist.dk
Netsted www.fist.dk
CVR-nr.

Sagsnr. 08-036414
Dok nr. 548925
Side 1/6

Den kommende forskergeneration

Anbefaling: Det Frie Forskningsråd anbefaler, at rådet tilføres 100 mio. kr./år til støtte af ph.d.- og postdocforløb.

Det Frie Forskningsråd forventer, at universitetsledelserne i højere og højere grad vil have fokus på forskningsstrategiske satsninger, som ligger i forlængelse af regeringens og EU's prioriteringer på forskningsområdet. Der vil således være et øget pres på den interne finansiering af den forskerinitierede forskning, som ikke har umiddelbar politisk bevågenhed. Presset medfører, at finansiering af fri forskning risikerer at blive udhulet, hvilket vil medføre, at grundlaget for at udvikle kommende danske styrkepositioner trues. Det er derfor særligt vigtigt at sikre en kapacitetsforøgelse via et øget fokus på ph.d.- og postdocstipendier i tilknytning til forskerinitieret forskning. For at opbygge og vedligeholde de stærke og solide forskningsmiljøer i Danmark skal de dygtigste og stærkeste unge forskningstalenter gives mulighed for at skabe egne projekter uden tematisk begrænsning og for at udvikle internationale kontaktflader. DFF har en vigtig rolle i forbindelse med at sikre den spirende forskerkarriere. I 2007 havde DFF mulighed for at yde støtte til ca. 150 forskellige ph.d.-projekter og mere end 500 postdocårsværk. Det Frie Forskningsråd må forventes fremover at få en mere central rolle i at sikre udviklingen af forskningens vækstlag med udgangspunkt i den forskerinitierede forskning. Det er essentielt, at DFF kan yde en ekstra indsats for forskningens vækstlag, inden for ph.d.- og særligt postdocområdet. DFF anbefaler derfor, at rådet tilføres midler til at støtte op om opbygningen af det danske forskningsvækstlag inden for alle faglige forskningsfelter.

En udbygning af DFF's midler med 100 mio. kr./år til den kommende forskergeneration vil betyde, at der kan igangsættes yderligere 50 postdoc- og/eller ph.d.-stipendier om året, hvis udgifterne til en ph.d. eller et postdocforløb sættes til 2 mio. kr. Udgifterne til ph.d.er og postdocs kan dog være forskellige alt efter fagområde, ligesom varigheden af et postdocforløb kan variere.

Kvindelige forskningsledere

Anbefaling: Det Frie Forskningsråd anbefaler, at der afsættes 100 mio. kr./år til at støtte initiativer for kvindelige forskningsledere.

I 2008 har Det Frie Forskningsråd taget et nyt initiativ for at sætte fokus på kvindelige forskere, da rådet ønsker at give især den yngre generation af kvindelige forskere øgede muligheder for at fortsætte i en forskerkarriere samt realisere deres forskningsmæssige mål. Rådet ønsker at videreføre initiativet i 2009 og samtidig supplere med en indsats for kvindelige forskningsrådsprofessorater, som kan bidrage til at skabe rollemodeller for unge kvinder, og således understøtte kvinders interesse for at gå forskervejen.

Andelen af kvindelige ph.d.-studerende er stigende, således at 41 % af de tildelte ph.d.-grader i 2006 gik til kvinder i forhold til 32 % i 1996. Til sammenligning er kun ca. 25 % af lektorerne og 11 % af professorerne på de danske universiteter kvinder. Det Frie Forskningsråd finder, at der bør være større politisk bevågenhed omkring manglen på kvindelige eliteforskere. For at kunne realisere regeringens

målsætning om, at dansk forskning fremover skal være internationalt førende, er det nødvendigt at skabe incitamentter til at fastholde kvinder i en forskerkarriere, således at Danmarks fulde forskerpotentiale kan udnyttes. Rekrutteringen af flere kvinder i forskning vil udgøre et væsentligt aktiv og være en vigtig del af den fornyelsesproces, universiteter og de forskningsbaserede virksomheder skal igennem for at styrke forskning, innovation og konkurrenceevne.

På finansloven for 1998 var der afsat 78 mio. kr. til programmet Female Researchers in Joint Action (FREJA), hvor formålet var at øge antallet af kvindelige forskere og dermed optimere udnyttelsen af Danmarks forskerpotentiale. Programmet medførte, at en lang række kvindelige forskere valgte at satse på en forskerkarriere, og det skabte kvindelige forbilleder, som i dag beklæder centrale poster i den danske forskningsverden. Yderligere resulterede programmet blandt andet i et antal yderst kompetente kvindelige medarbejdere til det private erhvervsliv.

Det Frie Forskningsråd anbefaler således, at rådet tilføres midler til at fortsætte den fokuserede indsats for at styrke dygtige kvindelige forskers muligheder, med fokus på forskningsledere, herunder forskningsrådsprofessorater, fra 2009.

Et femårigt forskningsrådsprofessorat koster omkring 6 mio. kr., mens et længerevarende forskningsprojekt med en forskningsleder koster op til 5 mio. kr. Rådet vurderer, at en vægtig satsning på kvindelige forskningsledere er nødvendig for at indsatsen kan få reel indflydelse på udviklingen. Derfor foreslås der afsat 100 mio. kr./år til formålet, således at der er mulighed for at give 20 bevillinger om året målrettet kvindelige forskningsledere, herunder professorer.

Tværvideenskabelig forskning

Anbefaling: Det Frie Forskningsråd anbefaler, at rådet tilføres 100 mio. kr./år til at understøtte tværvideenskabelig forskning.

Med de nye fusioner mellem sektorforskningsinstitutionerne og universiteterne i Danmark samt de efterfølgende omstruktureringer på de nye sammenlagte institutioner har potentialet for spirende og visionær forskning på grænsefladerne mellem forskellige fagområder aldrig været bedre. Det Frie Forskningsråd kan med sin dækning af alle forskningsfaglige felter støtte op om denne fusionsproces ved at sikre, at den synergi og det tværfaglige potentiale, der følger af det nye Danmarkskort for forskningen, også finder fodfæste i forskningens vækstlag og realiseres i forskerinitierede grænsebrydende projekter. Dette initiativ vil komplementere de ministerielle initiativer, der retter sig mod universiteternes ledelser og overordnede strategier.

Det Frie Forskningsråd anbefaler derfor, at der afsættes øgede midler til at understøtte og stimulere de nye muligheder for tværvideenskabelig forskning, som fusionerne giver mulighed for. Midlerne skal udbydes i konkurrence på baggrund af en bottom up-proces, så den enkelte forsker eller forskergruppe på de fusionerede institutioner eller på tværs af disse kan indgå i en national konkurrence om midlerne eller i samarbejde med andre relevante forskere, hvor der vil være optimale synergieffekter.

Bevillingsstørrelsen vil afhænge af det enkelte projekt, men vil typisk ligge omkring 3-6 mio. kr., således at der bliver mulighed for at igangsætte ca. 20 projekter/år.

Rekruttering af internationale topforskere

Anbefaling: Det Frie Forskningsråd anbefaler, at der afsættes 50 mio. kr./år til en fokuseret indsats for at tiltrække internationale topforskere til Danmark.

Danmarks styrkeposition inden for mange forskningsområder udvikles og opretholdes til stadighed af fremragende forskere, som har slået deres navn fast internationalt, og som bidrager med at tiltrække og fastholde internationale forskningstalenter til området, lige fra nye ph.d.-studerende til gæstelektorer og -professorer. Det er således essentielt, at de etablerede forskningsmiljøer styrkes og udvikles på internationalt niveau ved at tilføre ekspertise af høj videnskabelig kvalitet fra udlandet for derigennem at befrugte dansk forskning og skabe forskningsmiljøer på internationalt niveau.

Det Frie Forskningsråd vil derfor anbefale, at der afsættes midler til at yde en særlig indsats for at tiltrække internationale talenter til de danske forskningsmiljøer. Det Frie Forskningsråd vil arbejde for, at en stor del af de internationale talenter vil være unge forskere, der oprindeligt er rejst fra Danmark for at gennemføre et ph.d.- eller et postdocforløb i udlandet, og som med denne indsats kan vende tilbage til en forskerkarriere i Danmark.

En særlig indsats for den kommende forskergeneration og Det Frie Forskningsråds støtteformer vil give mulighed for at støtte tiltrækningen af de unge, stærke forskningstalenter til danske forskningsmiljøer. En fokuseret satsning på erobringen af højtuddannede skal derfor rettes mod lektor- og professorniveauet. Bevillingerne vil ligge på 4-6 mio. kr. afhængig af projekternes varighed, og der foreslås tilført DFF 50 mio. kr./år til formålet, således at der inden for alle fagområder samlet kan igangsættes ca. 10 projekter.

Internationalt forskningssamarbejde

Anbefaling: Det Frie Forskningsråd anbefaler, at der afsættes 50 mio. kr./år til at understøtte internationale samarbejdsaftaler til gavn for internationalisering af dansk forskning.

Internationalt forskningssamarbejde er en forudsætning for forskning på topniveau. Det Frie Forskningsråd modtager et stigende antal henvendelser fra andre lande og forskningsinstitutioner om at indgå i bilaterale og multilaterale forskningssamarbejder, og rådet indgår aktivt i udviklingen af det europæiske forskningsrum ved deltagelse i en lang række af forskningssamarbejder, der forudsætter national medfinansiering. I 2008 indgår Det Frie Forskningsråd en samarbejdsaftale på postdocområdet med den amerikanske National Science Foundation og en bredere samarbejdsaftale med det koreanske KOSEF.

DFF kan understøtte en realisering af det fulde internationale potentiale til gavn for dansk forskning uden faglige afgrænsninger, hvis rådet tilføres midler til at løfte finansieringen af de internationale forskningssamarbejder.

Bevillingsstørrelsen vil afhænge af det enkelte initiativ, men vil typisk ligge omkring 2-6 mio. kr., således at der bliver mulighed for at igangsætte ca. 15 projekter per år.

Større og længerevarende bevillinger

Anbefaling: Det Frie Forskningsråd anbefaler, at rådet tilføres 150 mio. kr./år til at sikre større og længerevarende forskningsprojekter.

Aftalen om udmøntning af globaliseringspuljens midler til forskning og udvikling har i alt tildelt DFF knap 74 mio. kr. pr. år i 2007-2009 til bl.a. at øge antallet af større og længerevarende bevillinger. Det Frie Forskningsråd har på den baggrund øget sit fokus på bevillingsstørrelser, og forskningsrådene har tilpasset nogle af deres støtteformer, så de i endnu højere grad er tiltænkt at tiltrække ansøgninger om større og længerevarende forskningsprojekter. Andelen af større og længerevarende bevillinger er på den baggrund steget med knap 100 % fra 2006 til 2007. Således gives 40 % af DFF's midler nu til bevillinger på over 3 mio. kr.

De tilførte midler og DFF's øvrige tiltag er dog langt fra nok til at realisere globaliseringsstrategiens målsætning om, at forskerne skal bruge mere tid på at forske og mindre tid på at skrive ansøgninger.

Derfor anbefaler DFF, at der afsættes yderligere midler til større og længerevarende forskningsprojekter. Særligt ønskes fokus på at lave forskningssatsninger, der er længerevarende, end hvad der i dag er tilfældet, og det skal gøres til en forudsætning, at ansøgninger om midlerne indeholder et element af forskeruddannelse, da forskeruddannelse tæt knyttet til et fagligt relevant forskningsmiljø har bedre muligheder for at skabe gode resultater.

Bevillingsstørrelsen vil være mindst 3 mio. kr., og i alt forventes igangsat 30 projekter/år.

Overhead

Beløbsstørrelserne, der foreslås tilført DFF til understøttelse af rådets initiativer, er fastsat på baggrund af en overheadsats på 35 procent. En yderligere forhøjelse af overheadsatsen vil medføre et behov for en tilsvarende stigning i midlerne til DFF, således at det skitserede aktivitetsniveau kan fastholdes.

Ved øget overheadsats vil der også i forhold til rådets nuværende ramme være behov for tilførsel af øgede midler, hvis rådets aktivitetsniveau skal kunne bibeholdes.

Samlet finansieringsforslag

Tabel 2. Udbygning af Det Frie Forskningsråds ramme*

Mio. kr. (2008-priser)	2009	2010	2011	2012
Den kommende forskergeneration	100	100	100	100
Kvindelige forskningsledere	100	100	100	100
Rekruttering af internationale topforskere	50	50	50	50
Tværvideenskabelig forskning	100	100	100	100
Internationalt forskningssamarbejde	50	50	50	50

Større og længerevarende bevillinger	150	150	150	150
DFF midler til nye aktiviteter i alt	550	550	550	550

* Det er forudsat, at finanslovsrammen for Det Frie Forskningsråd på godt 1 mia. kr. i 2008-niveau fortsætter i BO-årene.